

Hiljo de Jonge

Hiljo de Jonge

Woonbegeleider

Een dag later ervaar ik wat het in de praktijk betekent om patiënten onder begeleiding in een wijk te laten wonen. Met Hiljo de Jonge (57), die sinds 1981 bij Delta werkt, rijd ik naar een patiënt van hem op Rotterdam-Zuid. Hiljo is woonbegeleider bij Buurt M/V.

De eerste patiënt van de dag is Henk, een 35-jarige zwaar verslaafde, schizofrene man. Hij woont naast zijn vader, Wim van vijfenzeventig jaar, die hem naar vermogen verzorgt. Hiljo spreekt zijn bewondering uit over de inzet van de vader, maar die vormt mede een zorg. De man verhuist naar een flat in de buurt en zal zijn zoon dus niet meer zo intensief kunnen begeleiden. ‘Zijn vader verzorgt hem al jaren, die kan helemaal niet van zijn oude dag genieten. Maar hij blijft het probleem naar zich toetrekken. Henk begrijpt ook niet helemaal hoe het met het geld gaat. Dat probeer ik hem iedere keer uit te leggen.’

Henk denkt alleen maar aan heroïne. Hij zit in een programma waarin hij ’s morgens heroïnebehandeling op medisch voorschrift verstrekt krijgt, maar voor de rest van zijn gebruik zorgt de vader, die de heroïne bij een dealer koopt. Vandaag gaat Hiljo voor het eerst boodschappen met Henk doen. Als zijn vader niet meer in de buurt woont, zal hij die dagelijks zelf moeten halen.

Tijdens de rit vertelt Hiljo over de veranderingen die hebben plaatsgevonden binnen zijn werk. De woonbegeleiders zijn uit het FACT-team gehaald en ondergebracht bij Buurt M/V. Hij legt uit dat hij met de buurtmannen en vrouwen werkt, omdat woonbegeleiders eigenlijk te duur zijn voor het werk. Maar hij kan niet alles aan hen overlaten. ‘De lichtere cliënten draag ik aan hen over. De middengroep doen we samen en de zware doe ik alleen.’

Nieuw voor hem is ook samenwerken met de WMO-adviseurs in verband met de indicaties. Ze vragen hem wat hij bij iemand thuis doet en wat voor doelen ze afgesproken hebben en of die behaald zijn. Hiljo: 'Ik moet me bij de casemanager verantwoorden. Die stuurt mij aan. Eerst bezoeken we samen een cliënt, we bespreken dan de doelen die we met iemand opstellen. Vervolgens stellen we een plan op en het aantal uren dat iemand bezocht mag worden. Om de drie maanden evalueren we of de doelstellingen zijn behaald. Als dat niet het geval is, moet ik mijn casemanager uitleggen wat de reden daarvan is, want die moet het aan de gemeente verantwoorden.'

We bezoeken eerst de vader. Hij is een welbespraakte en ontwikkelde man, die graag in de boeken duikt. 'Ik ben een man zonder eigenschappen,' zegt hij van zichzelf.

Ze bespreken de situatie van Henk. Hiljo legt uit dat ze boodschappen gaan doen, maar dat Wim niet mee kan.

'Koop maar wat hij wil hoor, ik betaal wel,' zegt Wim.

'Dat kan niet, we moeten ons aan een budget houden,' zegt Hiljo. 'Als jij hier niet meer woont, kan hij ook niet van alles kopen.'

Terwijl Hiljo naar het huis van Henk loopt, vertelt Wim dat zijn zoon tot zijn puberteit een gewone jongen was, die goed kon leren en een talentvol schaker was. Toen is hij gaan blowen en drugs gaan gebruiken. 'Misschien komt het door de scheiding,' zegt hij schuld bewust. Zijn ex-vrouw bemoeit zich nog nauwelijks met Henk. 'Ze kan het niet meer opbrengen. Hij is een ongeleid projectiel.'

'Maar u doet het wel,' zeg ik.

'Ik zit in een fuik en kom er nooit meer uit.'

Hij vertelt hoe het van kwaad tot erger ging en wat hij allemaal met zijn zoon heeft meegemaakt.

Als Hiljo terug is, zegt hij dat Henk er erg onverzorgd uitziet. 'Er komt toch iemand om hem te wassen?' vraagt hij.

‘Ik geloof het, maar de vraag is of ze hem onder de douche krijgen,’ antwoordt Wim gelaten.

Hiljo zegt dat hij ernaar zal vragen. Naast de woonbegeleider en de thuiszorg, krijgt Henk ook nog huishoudelijke hulp. Hij legt uit dat hij en zijn collega in de komende weken Henk helpen met boodschappen doen en koken. Dat zal later misschien door een buurtvrouw of man worden overgenomen. Maar Henk is nu nog te moeilijk om iemand van hen daar op te zetten. Er zal veel voor Wim en Henk veranderen. Ieder uur van de dag heeft hij zorg over hem gehad, maar dat zal hij nu los moeten laten. Hiljo vreest dat het niet zonder slag of stoot zal gaan.

‘Kan hij niet naar Delta?’ vraagt Wim.

‘Maar daar mag hij officieel geen drugs gebruiken en dat zal zeker problemen geven.’

‘Waarom mag hij niet gebruiken, op het terrein wordt gewoon gedeald. Bovendien kan hij toch in een BW waar gebruikt mag worden, die zijn er toch?’

Het is aan Hiljo te zien dat ze dit gesprek al meerdere keren hebben gevoerd. Hij moet nu toch echt boodschappen gaan doen, anders komt hij in de problemen met zijn schema.

‘Hij heeft een extreem mentale verslaving,’ zegt Wim. ‘De traagheidskrachten van de kosmos zijn bij hem van toepassing. Hij heeft een duwtje in een richting gekregen en blijft daarheen voortbewegen. Hij is niet meer aan te sturen.’

‘Hoe kunnen we jouw leven opwaarderen, vraagt Hiljo aan Wim. ‘Daar heb je recht op.’

‘Ach, recht. Aan recht heb je niets, zei Spinoza. Je hebt meer aan macht. Ik krijg allemaal adviezen waar ik niets aan heb.’

Hiljo negeert hem en zegt dat Henk in het avondprogramma mag meedraaien van heroïnebehandeling op medisch voorschrift, maar dat Wim dan geen heroïne voor hem mag

kopen. ‘Nu gaat al het huishoudgeld naar de heroïne.’

‘Anderen maken het aan vakantie op,’ reageert Wim gelaten. ‘Hij komt er toch nooit meer vanaf. Laat hem gebruiken als hij dat wil.’

‘We moeten ons aan bepaalde regels houden. Het heeft geen zin als u voor hem heroïne blijft kopen,’ zegt Hiljo.

‘Jullie stellen allemaal regels op Ik heb hem altijd geholpen, zonder regels, zonder de hulp van Antes. Hij is toch geen crimineel. Het is toch geen ramp als hij gebruikt,’ reageert Wim.

We lopen naar het huis van Henk. Samen met Hiljo maakt hij een boodschappenlijstje. Hij ziet er inderdaad erg onverzorgd uit. Het jarenlange gebruik van medicijnen en drugs hebben hem traag gemaakt en zwaarlijvig. Hij komt met het lijstje naar buiten en een boodschappentas in zijn hand. Nu gaat het toch echt gebeuren. We stappen in de auto en rijden naar het winkelcentrum.

In de auto zegt Henk, plotseling vanuit het niets: ‘Verkopen ze kaaskoekjes op Mars?’

‘Wat denk je zelf?’ reageert Hiljo.

‘Ik denk het wel.’

Hiljo kent Henk al vanaf 2010 toen hij drie jaar in Delta was opgenomen, omdat hij thuis niet meer te handhaven was. Hij heeft een zwak voor de man en wil er alles aan doen om hem te helpen zelfstandig te blijven wonen. Hij praat tegen Henk, die met korte antwoorden volstaat.

‘Dit is voor het eerst dat je zonder je vader boodschappen gaat doen, hè.’

‘Ja.’

‘We gaan ons best doen.’

‘Ja.’

We stappen uit de auto en Henk draait meteen een sjekkie. Hiljo wacht geduldig, hij weet dat het geen zin heeft om

hem te haasten. Als we voor de supermarkt zijn, draait Henk nog gauw een sjekkie. Ook nu zit er niets anders op dan te wachten.

Nadat hij zijn sigaretje tot op de millimeter heeft opgerookt, betreedt Henk, gewapend met zijn boodschappenbriefje de supermarkt. Al snel blijft hij staan voor zes grote flessen limonade. Hoewel ze niet op het lijstje staan, zet hij ze in de boodschappenwagen. Hij passeert de schappen met brood. 'Kijk eens op je lijstje,' zegt Hiljo. 'Daar staat toch brood op.'

'Ja.'

'Dat zou ik dan maar nemen.'

Henk pakt twee broden en legt die in de kar.

'Twee is misschien te veel, denk je niet?'

Henk legt een brood terug en loopt verder. Maar dat hij brood moet hebben zit nu in zijn hoofd en steeds loopt hij terug om een brood te pakken. 'Dwanghandeling,' legt Hiljo mij uit.

De rest van het lijstje wordt afgewerkt. 'Warme maaltijden,' leest hij. Hij denkt lang na over hoeveel dat er moeten zijn. Loopt nog een paar keer terug om te ruilen. Nog een banaan erbij en het afwasmiddel niet vergeten. Henk legt zijn aangeschafte waar op de loopband, maar als hij moet betalen wil hij eerst een sjekkie draaien. Al snel vormt zich een rij, maar dat interesseert hem niet. Hiljo besluit maar om voor hem te betalen. Als ze buiten staan zegt hij: 'Het boodschappen doen ging best goed, hè.'

'Ja.'

'Maar je moet ook zelf betalen, hoor.'

'Ja,' zegt hij weer, maar het lijkt hem allemaal niet te deren. Als we in zijn huis zijn, zet hij de boodschappen op de grond.

'Wat in de ijskast moet, moet je in de ijskast doen,' zegt Hiljo. Henk doet wat hem wordt opgedragen. Ik kijk naar zijn eettafel in de keuken, die vol ligt met peuken en een onvoor-

stelbare troep.

‘Een mooi kunstwerk,’ zeg ik.

Plotseling kijkt Henk me met grote ogen aan.

Wim lacht. ‘Eindelijk iemand die niet zegt dat hij zijn rommel moet opruimen.’

Als we afscheid nemen, zegt Wim gelaten: ‘We zien wel waar het schip strandt.’

In de auto registreert Hiljo de tijden en kilometers die hij heeft afgelegd. ‘Moet allemaal verantwoord worden.’

Ik zeg dat het toch mooi is dat we in een land leven waarin het mogelijk is om zoveel zorg aan iemand te besteden. ‘Doe je dit uit idealisme, of is het werk?’ vraag ik.

‘Het is werk,’ zegt Hiljo.

Na een opleiding als technicus besloot Hiljo toch in de verpleging te gaan werken. Hij solliciteerde bij een verpleeghuis en volgde de opleiding ziekenverzorging. Het werk beviel hem matig, omdat er nooit tijd was om met de cliënten om te gaan. Met succes solliciteerde hij bij Delta. Het was 1981. Met verwondering, zo lijkt het, vertelt hij over de situatie in Delta. Ook hij vertelt over de grote slaapzalen en het gebrek aan privacy van de patiënten. ‘De administratie hielden we in mappen bij. Blauw voor rapportages overdag, rood voor de avond en zwart voor de nacht.’

Ook stelden ze nauwelijks doelen voor de patiënten. Er waren geen stappenplannen. Tijdens ons gesprek beantwoordt hij een telefoontje van een cliënt, die haar sleutels kwijt was na zijn bezoek. ‘Blij dat je ze gevonden hebt,’ zegt hij. De patiënten die zelfstandig wonen mogen hem altijd binnen werktijd bellen, wat voor zijn administratie moeilijk bij te houden is.

‘Was de stap naar het verzorgen van bejaarden naar psychiatrische patiënten een grote stap?’

‘Ik had het gevoel dat ik in het verpleeghuis een robot

moest zijn, ik vond het soms mensonterend. Bij Delta verzorgde ik ook de patiënten. Wassen, aankleden, voeding infuus aanleggen. In het begin was het wennen, ik wist niet wat ik zag. Toch was het werk leuk en soms ook hilarisch. We hebben ook veel gelachen en we deden leuke dingen met de mensen. We gingen met een busje op stap en maakten wandelingen. Je had in die tijd ook veel patiënten met geld en daar regelden we reisjes voor.'

'Waarom koos je ervoor om mensen te verzorgen, dat is toch een behoorlijk stap voor een jongeman.'

'Je moet enige empathie hebben. En geduld. Maar dat was niet onderbouwd met allerlei theorieën, dat kwam uit mezelf.'

'Maar je moet ook mensen wassen en verzorgen, dat zal niet altijd even gemakkelijk zijn.'

'In het begin moet je daaraan wennen. Ik weet nog goed dat een oude vrouw het een en ander had laten lopen, toen dacht ik wel, waar ben ik aan begonnen? Maar het went. Ook het zien van dode lichamen, daar leer je mee omgaan.'

'Je verzorgde jarenlang dezelfde patiënten op dezelfde afdeling. Dat is ook intens, lijkt me.'

'Klopt. Het leuke van werken met psychiatrische patiënten is dat geen enkele dag hetzelfde is. In een verpleeghuis verloopt iedere dag precies eender. Op Delta kon het letterlijk een gekkenhuis zijn, het was altijd anders, volkomen onvoorspelbaar. Als iemand geïrriteerd was, vond ik het leuk om hem weer rustig te krijgen. Ik heb op diverse afdelingen van Delta gewerkt. Ik wilde graag de B-opleiding doen, voor psychiatrisch verpleegkundige, maar dat is er helaas nooit van gekomen. In het begin kon het niet en later trouwde ik, toen kon ik het niet meer opbrengen. Ik heb jaarlijks cursussen gevolgd en inrichtingswerk op de sociale academie gedaan. Ik heb een tijd hetzelfde gefunctioneerd als een verpleegkundige. Na de functieherwaardering in 2000 mocht ik dat niet meer en ben

ik weer als inrichtingswerker en aanvullende ziekenverzorger gaan werken en ben toen woonbegeleider geworden van patiënten op een verblijfsafdeling.’

‘Raak je aan mensen gehecht, als je zo lang met iemand werkt?’

‘Soms, dat is ook een valkuil, vind ik. Je mag gevoelens hebben, maar je moet altijd professioneel blijven. Uit ervaring weet ik dat het voor patiënten goed is als ze je langdurig kennen, dat geeft rust. Als je een patiënt goed kent, weet je precies wat hij wil, dat is prettig voor hen. Ook bij mijn ambulante werk ken ik de mensen goed. Het voordeel van het ambulante werk is dat je bij iemand te gast bent, dat geeft een ander gevoel. Je maakt andere afspraken. Het is ook fijn als je mensen ziet groeien die je hebt ondersteund. Ik heb cliënten die van een klinische afdeling naar een BW zijn gegaan en van daaruit zelfstandig in de wijk zijn gaan wonen. Dan leer je hen hoe ze met geld moeten omgaan, dat ze naar een apotheek moeten, boodschappen doen, noem maar op. Tegenwoordig moet je ze ook leren om met internet om te gaan en hoe ze moeten pinnen. Soms hebben mensen dertig jaar op een klinische afdeling gezeten en gaan dan zelfstandig wonen. Vaak ben ik werkelijk verrast hoe goed ze het doen. Waarom hebben we dat niet eerder gedaan, denk ik. Ik wil je graag een cliënt laten zien die langdurig op Delta in een klinische afdeling is verzorgd en nu zelfstandig woont, ondanks alle beperkingen. In het begin vond hij het eng om zelfstandig te wonen, maar nu zie ik dat hij trots op zichzelf is.’

‘Valt het meer mee of tegen als mensen op zichzelf gaan wonen?’

‘Voor sommige mensen moet ik echt knokken. Ik heb een cliënt die Parkinson heeft. Voor hem wordt het moeilijk, maar hij wil zo lang mogelijk zelfstandig wonen, daar doe ik dan ook mijn best voor. Dat geldt ook voor Henk, ik wil hem graag

een kans geven. Ik heb vaak genoeg meegemaakt dat mensen van vier keer per week zorg, naar één keer per week teruggaan. Dan draag ik ze over aan de buurvrouw of man, dat vind ik prachtig om mee te maken.'

'Wat is de grootste verandering binnen jouw werk?'

'We zijn veel gericht gaan werken met begeleidingsplannen en signaleringsplannen. Meer gericht op de psychiatrische problematiek. De digitalisering heeft ook veel invloed binnen ons werk gehad. Soms heb ik daar moeite mee. Er wordt wel eens vergeten dat het om mensen gaat. Alles moet gerapporteerd en gecontroleerd worden. Dat geeft een behoorlijke druk. Vroeger deden we veel meer met de cliënten. Ik kan nu echt niet meer een dag met hen op stap. De oude cliënten vragen er soms naar. Toch vind ik de situatie voor hen verbeterd. Hun positie is veel gelijkwaardiger geworden. Ze hebben een eigen kamer, televisie, internet. We houden nu veel meer rekening met hen. En zo hoort het ook.'

'Ben jij hier tot aan je pensionering werkzaam?'

'Dat denk ik wel. Ambulantisering heeft de toekomst.'

Dat ambulantisering de toekomst heeft is zeker waar. De gemeenten hebben alles gezet op herstel, zelfregie en participatie van verwarde mensen. Een probleem voor de betrokken instellingen is dat het afbouwen van het aantal beschikbare bedden te snel gaat in verhouding met de opbouw van de ambulante begeleiding. Toch vinden de veranderingen in rap tempo plaats. Wijkteams worden opgezet die zich met de 'nieuwe burgers' bezighouden. Er komen bemoeizorg teams. De FACT-teams zijn al enige tijd in de wijken werkzaam. Politie, justitie en zorginstellingen werken met de gemeenten samen om patiënten vanuit de instellingen in de wijken te laten wonen.

Van deze hele organisatie om hem heen heeft Paul (51), schizofreen, geen idee. Zijn huisje in Hoogvliet is volledig op

voetbal gericht. Er hangen posters, foto's van voetballers en clubs. Er liggen diverse voetballen in de kamer, er staan twee kleine goaltjes en in het midden zelfs een grote tafelfootbal-spel. Paul is gek op voetballen. Hij kan de bal 146 keer met zijn linker- en rechtervoet hooghouden. Zijn leven staat in het teken van voetbal. En van roken. Als we zijn flatje betreden lijkt het alsof we in een asbak belanden.

Hiljo is trots op Paul. Hij kent hem al vele jaren van allerlei afdelingen op Delta, waar hij dertig jaar heeft gewoond. Toen de mogelijkheid bestond zelfstandig te gaan wonen, was Paul de eerste die zijn vinger opstak. Hoewel Hiljo in het begin niet geloofde dat Paul het aankon, heeft hij hem intensief begeleid. Hij heeft hem geleerd om boodschappen te doen, koken, strijken, wassen, internet bankieren. Kortom alles wat nodig is om zelfstandig te kunnen wonen. Bovendien heeft Hiljo hem geholpen het huisje te verven, wat buiten de taakomschrijving van woonbegeleider valt, maar daar doet hij niet moeilijk over.

Meestal gaat Hiljo's morgens vroeg even langs om te kijken of hij uit zijn bed komt en de goede medicijnen inneemt. Behalve Hiljo, en zijn collega Joop, krijgt Paul hulp van de Buurt M/V.

Paul begint te klagen dat zijn burens hem steeds uitschelden. 'Nu jullie er zijn, houden ze hun mond,' zegt hij. Hiljo weet dat hij stemmen hoort en verlegt zijn aandacht naar een ander probleem: een zinvolle dagbesteding. Een tijdlang is Paul dagelijks op de fiets naar Delta gereden om daar wat werkzaamheden te verrichten. Hij wil er echter niet meer naartoe, want hij heeft genoeg van al die zieke mensen daar. Hiljo zegt toe dat hij contact zal opnemen met een instelling in Hoogvliet, waar hij tuinwerkzaamheden kan verrichten. 'Want je moet iets gaan doen, anders hang je de hele dag op de bank en krijg je weer last van stemmen.'

'Die burens schelden me gewoon de hele dag uit. Het is be-

ter dat ik verhuis, denk je niet?’

Nadat ze samen de bankzaken hebben nagekeken en een boodschappenlijstje hebben opgesteld, vertrekt Hiljo naar zijn volgende cliënt, die in een serviceflat woont.

Het is een 67-jarige vrouw, die haar dagen klagend in haar flatje doorbrengt. Ze heeft al dertig jaar ondefinieerbare pijn. Naast Hiljo krijgt ze hulp van thuiszorg en ondersteuning van het FACT-team. Hiljo: ‘Ze zuigt soms het bloed onder mijn nagels vandaan. Ze heeft pijnklachten en vindt dat ik haar daar vanaf moet helpen. Nee, zeg ik. Mijn taak is om te kijken hoe het met je gaat. Mijn doel is om je zo zelfstandig mogelijk te laten wonen. Aan de pijn kan ik niets doen. Ze heeft ook angst- en paniekaanvallen en sombere gedachten. Dan moet ik haar soms naar het FACT-team doorverwijzen, of haar huisarts. Ze belt me voor alles op.

Op het eerste gezicht is niets aan haar merkbaar. Zodra ze begint te praten gaat het gesprek al snel in de richting van haar klachten. Toch heeft ze het vermogen (soms) naar zichzelf te kijken. ‘Zodra ik ga praten, gaat het over mijn pijn. Vreemd hè. Dat doe ik altijd.’ Toch kan het zelfinzicht haar er niet van weerhouden ook dit bezoekuur te vullen met haar klachten. Hiljo heeft haar al vele malen aangehoord, maar luistert met een bewonderenswaardig geduld. Dit weekend heeft ze hem wel acht keer gebeld, zag hij toen hij maandag zijn werktelefoon opstartte. Als de eenzaamheid toeslaat belt ze alles en iedereen op. Ze weet het, kijkt schuldig, maar het aanstaande weekend zal ze ongetwijfeld in herhaling vallen.

In de auto betrek ik Hiljo bij mijn gepeins over deze manier van hulpverlening. Zijn de patiënten beter af als ze in een wijk wonen, waar ze toch vaak een geïsoleerd en eenzaam bestaan leiden? Bovendien, zou het goedkoper zijn dan voorheen?

‘Over de financiën ga ik niet,’ zegt Hiljo. ‘Ik merk dat ze vaak trots zijn als ze op zichzelf wonen. Ik vind het ook bij-

zonder om te zien dat ze toch nog heel wat kunnen, maar dan wel met intensieve hulp. Maar of ze uiteindelijk beter af zijn, dat betwijfel ik ook weleens.'